

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสิทธิตามหลักประชาธิปไตย

จัดทำโดย นายอำนาจ เจตน์เจริญรักษ์
รหัส ๖๕๑๐๕๑

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๐
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสิทธิตามหลักประชาธิปไตย

นายอำนาจ เจตน์เจริญรักษ์^๑

บทนำ

สิทธิและเสรีภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในสังคมที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ความมีเสรีภาพ มีอิสระ ที่จะทำสิ่งใดตามใจปรารถนาในสังคมประชาธิปไตยของบุคคลหนึ่งอาจกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่อีกบุคคลหนึ่งหรือส่วนรวมได้ แนวคิดเรื่องเสรีภาพจึงพัฒนาไปสู่สิทธิและหน้าที่ สิทธิของบุคคลถือเป็นสิทธิพื้นฐานที่มีมาพร้อมการเกิด รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะล่วงละเมิดสิทธิของประชาชนโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไม่ได้ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชน องค์กรอัยการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ พนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรมซึ่งนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่และภารกิจหลักในการอำนวยความยุติธรรมและรักษาผลประโยชน์ของรัฐแล้ว อีกหน้าที่หนึ่งที่สำคัญ คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการต่อประชาชน ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย และพยาน นั้น พนักงานอัยการจักต้องกระทำโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนให้ความคุ้มครองและปฏิบัติที่เหมาะสมต่อประชาชน เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย

^๑ อธิบดีอัยการ สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด

ความหมายของหลักประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย (Democracy)” มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือ Demokratia ซึ่งมาจากการรวมกันของคำว่า Demos ที่แปลว่า ประชาชน และคำว่า Kratia (Kratien, Kratos) ที่แปลว่า การปกครอง อำนาจปกครอง ดังนั้นคำว่า Democracy จึงมีความหมายว่า อำนาจปกครองของประชาชน หรือการปกครองโดยประชาชน

สำหรับภาษาไทยคำว่า “ประชาธิปไตย” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายว่า ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ โดยคำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” หมายถึง ประชาชนพลเมือง และคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อรวมกันจึงมีความหมายว่า การปกครองที่มีอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน หรือมาจากประชาชน

หลักการสำคัญของประชาธิปไตย

หลักการสำคัญของประชาธิปไตยอยู่บนรากฐานที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

ประชาธิปไตยเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนร่วมกันและประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ เป็นผู้ร่วมกันใช้ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง^๒ เมื่อจำนวนประชากรมีมากขึ้นจนทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางตรงได้ ปัจจุบันจึงใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมผ่านการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองแทน เช่น การเลือกตั้ง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้แทน ซึ่งหลักการนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา ๓ ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย^๓ อันเป็นการยอมรับแนวความคิดว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง

๒. หลักสิทธิและเสรีภาพ

หลักการว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ในขณะที่เดียวกันก็ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นที่จะต้องเคารพสิทธินี้ด้วย เสรีภาพ หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตนโดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จึงเป็นอำนาจที่

^๒ ดร.วิสุทธิ์ โปธิแทน, แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย, สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, กรุงเทพมหานคร ๒๕๕๐ หน้า ๔๙.

^๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม

บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง จะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น ส่วนอิสรภาพ หมายถึง ความเป็นใหญ่ในตัวเองไม่ขึ้นแก่ใคร ความเป็นไท จะเห็นได้ว่าสิทธิกับเสรีภาพ มีความคล้ายคลึงกันในข้อที่ว่าต่างก็เป็นอำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคล และยังมีความเกี่ยวพันอีกหลายประการ กล่าวคือ สิทธิ หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะมีเสรีภาพต่าง ๆ ตามควรแก่สภาพและฐานะของบุคคลด้วย และเสรีภาพนั้นหมายถึง เสรีภาพที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใด ๆ ได้ตามสิทธิของตน สิทธิยังเป็นตัวบังคับสำคัญถึงระดับความมีเสรีภาพ เนื่องจากความหมายของสิทธิและเสรีภาพใกล้เคียงกันและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ปัจจุบันจึงมีการใช้ปน ๆ กัน บางครั้งก็ใช้สลับกันหรือแทนกัน อาทิ คำว่า สิทธิมนุษยชน (Human Right) นั้น หมายความว่ารวมถึงบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่สิทธิเท่านั้น เป็นต้น แต่คนส่วนใหญ่ มักจะใช้ควบคู่กันไปโดยเรียกรวม ๆ ว่า “สิทธิเสรีภาพ” ซึ่งหมายถึง อำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมายของบุคคลที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการต่าง ๆ โดยปลอดจากการรบกวนขัดขวางของรัฐหรือบุคคลอื่น^๔ หลักการนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติรับรองไว้ในหมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ในมาตรา ๒๕ – ๔๙

๓. หลักความเสมอภาค

ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่ได้หมายความว่าทุกคนในสังคมจะต้องเท่าเทียมกันหรือเหมือนกันหมดในทุกด้าน แต่ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายความว่า การที่ราษฎรทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในพื้นฐานเรื่องที่สำคัญ ๆ ที่เป็นไปได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชนอันจะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม^๕ หลักการว่าด้วยความเสมอภาคนี้จึงเป็นหลักการที่รัฐจะต้องให้หลักประกันแก่ราษฎรทุกคนให้ได้รับและมีความเสมอภาค พื้นฐานอย่างทั่วหน้าโดยไม่เอาเรื่องเชื้อชาติ สีผิว รูปร่างหน้าตา ฐานะ ศาสนา ภาษา มาเป็นสิ่งที่ขวางกั้นหรือเป็นข้อจำกัด ซึ่งหลักการนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา ๒๗^๖ ความเสมอภาคจึงเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

^๔ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, รายงานการวิจัย สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้ อย่างเหมาะสม), กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๓๘ หน้า ๑๘.

^๕ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ ๒, หน้า ๖๙.

^๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความ คุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

๔. หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม เป็นหลักที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นไปโดยเสมอภาค ภายใต้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ ไม่สามารถใช้อำนาจใด ๆ ลิดรอนเพิกถอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ และบุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ทั้งนี้ เพื่อผดุงความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อยในสังคม

๕. หลักเสียงข้างมาก

ในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำการใดสิ่งหนึ่งบนสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย ทางออกที่ดีที่สุดคือการเลือกปฏิบัติตามมติเอกฉันท์ แต่หากไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ได้ ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักการตัดสินใจความขัดแย้งด้วยวิธีการลงคะแนนเสียงและเลือกที่จะปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก โดยให้ความเคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อยด้วย เพราะการยอมปฏิบัติตามมติเสียงข้างมากโดยละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อย จะทำให้การปกครองกลายเป็นเผด็จการ ซึ่งผิดไปจากหลักการประชาธิปไตย หลักการนี้จึงมีเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมดเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

อำนาจหน้าที่ขององค์กรอัยการและพนักงานอัยการ

องค์กรอัยการ เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๑๓ มาตรา ๒๔๘ บัญญัติว่า “องค์กรอัยการมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย...” การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอัยการนั้น พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๘ บัญญัติให้ “การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอัยการต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักนิติธรรม” โดยสำนักงานอัยการสูงสุดมีอำนาจและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๒๓^๗ เมื่อพิจารณา

^๗ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๒๓ สำนักงานอัยการสูงสุด นอกจากมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการและงานวิชาการ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานอัยการแล้ว ให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) ให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินการทางกฎหมายรวมตลอดทั้งในการคุ้มครองป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

(๒) ให้คำปรึกษา และตรวจร่างสัญญาหรือเอกสารทางกฎหมายให้แก่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ

(๓) ให้คำปรึกษา และตรวจร่างสัญญาหรือเอกสารทางกฎหมายให้แก่นิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐแต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้ ตามที่เห็นสมควร

(๔) ดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง หรือคดีปกครองแทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งพนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้

(๕) ดำเนินการตามที่คณะรัฐมนตรีร้องขอ เว้นแต่การดำเนินการนั้นจะขัดต่องานในหน้าที่ หรืออาจทำให้ขัดต่อความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ

(๖) ดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ

(๗) ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการอำนวยความสะดวก การรักษาผลประโยชน์ของรัฐและประชาชน

(๘) ติดต่อและประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่ในอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด

(๙) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ของรัฐ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

ในส่วนของพนักงานอัยการนั้น พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๑ บัญญัติว่า “ให้มีพนักงานอัยการไว้เป็นทนายแผ่นดินประจำศาลต่าง ๆ นอกจาก ศาลทหาร ตามกรอบอัตรากำลังที่ ก.อ. กำหนดตามความจำเป็นและเหมาะสม” และมาตรา ๑๔^๔ ได้บัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวประกอบกับ อำนาจหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดแล้ว พนักงานอัยการจึงเป็นทนายแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ตาม รัฐธรรมนูญและตามกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ ทั้งด้านการ อำนวยความยุติธรรมในการดำเนินคดีในคดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครอง การดำเนินการทาง อนุญาโตตุลาการ การบังคับคดี ด้านการรักษาผลประโยชน์ของรัฐในการให้คำปรึกษา ตรวจสอบร่างสัญญา หรือเอกสารทางกฎหมายให้แก่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ และในด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน รวมทั้งการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ทั้งนี้ ในการ

ในการตรวจร่างสัญญาตาม (๒) และ (๓) ให้สำนักงานอัยการสูงสุดมีหน้าที่รักษาประโยชน์ของรัฐ ในการนี้สำนักงานอัยการสูงสุด มีหน้าที่รายงานรัฐบาล หรือหน่วยงานของรัฐตาม (๒) หรือนิติบุคคลตาม (๓) ที่เป็นคู่สัญญา ให้ทราบถึงข้อที่ควรปรับปรุงหรือแก้ไขให้ สมบูรณ์ ข้อเสียเปรียบหรือข้อที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ

^๔ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๔ พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) อำนาจและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ
 - (๒) ในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและ หน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ
 - (๓) ในคดีแพ่ง หรือคดีปกครอง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการ ส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาคในศาล หรือในกระบวนการทางอนุญาโตตุลาการทั้งปวง กับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ
 - (๔) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีแพ่งหรือ คดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วม หรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการที่ดี เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้ก็ได้
 - (๕) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือกรณีมีข้อพิพาทที่ต้องดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ ที่หน่วยงานของรัฐซึ่งมิได้กล่าวใน (๓) หรือ นิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐ แต่ได้มีพระราชบัญญัติ หรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นเป็นคู่กรณีและมีเงื่อนไขที่เป็นข้อพิพาทกับ รัฐบาลหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างให้ก็ได้
 - (๖) ในคดีที่ราษฎรฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้
 - (๗) ดำเนินการตามที่ได้เห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญาเฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา ในการนี้ มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ
 - (๘) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ
 - (๙) อำนาจและหน้าที่ตามที่ ก.อ. ประกาศกำหนดหรือเห็นชอบเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือมติคณะรัฐมนตรี
 - (๑๐) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ
 - (๑๑) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดตามที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการตามมาตรา ๑๔ (๓) (๔) และ (๕) พนักงานอัยการจะออกคำสั่งเรียกบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาให้ถ้อยคำก็ได้ และเรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมาให้ถ้อยคำโดยคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยินยอมไม่ได้
- พนักงานอัยการตำแหน่งใดมีอำนาจดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้เพียงใดให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของ ก.อ.

๑.๗ ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะการในกรณีประโยชน์ได้เสียของนิติบุคคลขัดกับประโยชน์ได้เสียของผู้แทนของนิติบุคคลในการอันใดเป็นเหตุให้ไม่มีผู้แทนของนิติบุคคลเหลืออยู่หรือเหลืออยู่มีจำนวนไม่พอจะเป็นองค์ประชุมหรือไม่พอจะกระทำการอันนั้นได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๕)

๑.๘ ร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนมติในการประชุมใหญ่ของสมาคมที่ได้มีการนัดประชุมหรือการลงมติโดยไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนข้อบังคับของสมาคมหรือบทบัญญัติในส่วนนี้ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๐)

๑.๙ ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีในกรณีที่มีการเลิกสมาคมและไม่มีผู้ชำระบัญชี (ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๖, ๑๒๕๑)

๑.๑๐ เป็นผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิการณผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิถึงแก่ความตายก่อนนายทะเบียนรับจดทะเบียนมูลนิธิและทายาทหรือผู้จัดการมรดกหรือผู้ซึ่งผู้ตายมอบหมายไม่ดำเนินการขอจัดตั้งมูลนิธิต่อไปภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด (ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง)

๑.๑๑ ร้องขอให้ศาลจัดสรรทรัพย์สินให้แก่บุคคลอื่นซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้ชิดที่สุดกับความประสงค์ของผู้ทำพินัยกรรม ในกรณีที่ไม่สามารถจัดตั้งมูลนิธิขึ้นได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ตายกำหนด (ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๗ วรรคสอง, ๑๖๗๙ วรรคสอง)

๑.๑๒ ขอจดทะเบียนมูลนิธิเมื่อทายาทหรือผู้จัดการมรดกมิได้ขอจดทะเบียนก่อตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรมภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด (ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๘ วรรคสอง, ๑๖๗๗)

๑.๑๓ ขอจดทะเบียนมูลนิธิเมื่อผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนมูลนิธิตามพินัยกรรมไม่ดำเนินการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องตามคำสั่งของนายทะเบียนตามมาตรา ๑๑๕ จนเป็นเหตุให้นายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนมูลนิธิเพราะเหตุดังกล่าว (ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๘ วรรคสาม)

๑.๑๔ ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งถอดถอนกรรมการของมูลนิธิบางคนหรือคณะกรรมการของมูลนิธิในกรณีที่ดำเนินกิจการของมูลนิธิผิดพลาดเสื่อมเสียต่อมูลนิธิ หรือดำเนินกิจการฝ่าฝืนกฎหมาย หรือข้อบังคับของมูลนิธิ หรือกลายเป็นผู้มีฐานะหรือความประพฤติไม่เหมาะสมในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๒๕)

๑.๑๕ ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเลิกมูลนิธิเพราะวัตถุประสงค์ของมูลนิธิขัดต่อกฎหมายหรือมูลนิธิกระทำการขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชน หรือความมั่นคงของรัฐ หรือมูลนิธิไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ หรือหยุดดำเนินการตั้งแต่สองปีขึ้นไป (ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๑)

๑.๑๖ ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของมูลนิธิกรณีเลิกมูลนิธิเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลายโดยไม่มีผู้ชำระบัญชีตามข้อบังคับของมูลนิธิ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๓, ๑๒๕๑)

๑.๑๗ ร้องขอให้ศาลจัดสรรทรัพย์สินของมูลนิธิเมื่อได้ชำระบัญชีแล้วให้แก่มูลนิธิหรือนิติบุคคลอื่นที่มีวัตถุประสงค์ใกล้ชิดที่สุดกับวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั้น (ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๔)

๑.๑๘ ร้องขอให้ศาลตั้งผู้อื่นนอกจากสามีหรือภริยาเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ถ้ามีเหตุสำคัญ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๖๓)

๑.๑๙ ร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๙๖)

๑.๒๐ ฟ้องคดีแทนเด็กปฏิเสธความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชาย (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๔๕)

๑.๒๑ ร้องขอให้ศาลตั้งผู้แทนเฉพาะคดีเพื่อทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนเด็กในคดีฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตร ในกรณีเด็กไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือมีแต่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่สามารถทำหน้าที่ได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๕๖)

๑.๒๒ เป็นโจทก์ฟ้องคดีที่กฎหมายห้ามมิให้ราษฎรฟ้อง เช่น ฟ้องคดีในกรณีผู้สืบสันดานจะฟ้องบุพการีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา อันได้แก่ฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๖๒, ๑๕๖๕)

๑.๒๓ ร้องขอให้ศาลสั่งถอนอำนาจปกครอง (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๘๒)

๑.๒๔ ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ปกครอง (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๘๖) และร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งตั้งผู้ปกครองและมีคำสั่งเกี่ยวกับผู้ปกครองต่อไปตามที่เห็นสมควร เนื่องจากเป็นผู้ต้องห้ามมิให้เป็นผู้ปกครองตามมาตรา ๑๕๘๗ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๘๘)

๑.๒๕ ร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ปกครองหาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินหรือแกลงถึงความ เป็นอยู่ของทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครอง (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๗)

๑.๒๖ ร้องขอให้ศาลถอนผู้ปกครอง (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๙)

๑.๒๗ ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรม (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๒๑, ๑๕๙๘/๒๒, ๑๕๙๘/๒๓) การเลิกรับบุตรบุญธรรม (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๓๑)

๑.๒๘ ฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรมเกี่ยวกับการขอเลิกรับบุตรบุญธรรม (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๓๕)

๑.๒๙ ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ปกครอง ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ ในกรณีที่มรดกตกทอดแก่ผู้เยาว์หรือบุคคลวิกลจริต หรือผู้ไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้ และบุคคลนั้นยังไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๑๐)

๑.๓๐ ร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกในกรณีเจ้ามรดกตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมได้ สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์ หรือผู้จัดการมรดกหรือทายาทไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจที่จะจัดการ หรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการ หรือในการแบ่งปันมรดกหรือข้อกำหนดพินัยกรรมซึ่งตั้งผู้จัดการมรดกไว้ไม่มีผลบังคับ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓)

๒. พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๙^๔ บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการโดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ (อัยการ

^๔ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๙ ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการโดยความเห็นชอบของอธิบดีอัยการ หรือข้าราชการในสำนักงาน

สูงสุด) เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล รวมถึงการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดละเมิดสิทธิผู้บริโภค

จากบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิประชาชนดังกล่าว สำนักงานอัยการสูงสุดซึ่งมีภารกิจและอำนาจหน้าที่ประการหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน จึงจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนขึ้น โดยมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบงานดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนและความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ รับผิดชอบงานดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอรรถคดี การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคแก่ประชาชน เว้นแต่การดำเนินคดีคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค ให้รับผิดชอบเฉพาะการดำเนินคดี และจัดตั้งสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดขึ้น โดยมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบงานดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนและความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนภายในท้องที่จังหวัดนั้น ๆ รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายด้านอรรถคดีแก่ประชาชนภายในเขตท้องที่จังหวัดนั้น ๆ รวมทั้งการดำเนินคดีทั้งปวงในอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย รับผิดชอบงานดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอรรถคดี การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคแก่ประชาชนภายในเขตท้องที่จังหวัดนั้น ๆ^{๑๐}

๓. พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว

ปัจจุบันในระดับสากลได้ให้ความสนใจและให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรีเพิ่มขึ้น โดยมีอนุสัญญาระหว่างประเทศ คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกในอนุสัญญาทั้งสองฉบับจึงได้บัญญัติกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติ

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

ในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และในการนี้ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง

^{๑๐} ประกาศคณะกรรมการอัยการ เรื่อง การแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๗ (๓๕) (๖๑), ข้อ ๘ (๓๕) (๖๑)

ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการเข้าไปดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กและสตรี รวมถึงบุคคลในครอบครัว ทั้งที่เป็นบทบาทโดยตรงและบทบาทเชิงสนับสนุน ดังนี้

๓.๑ พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖

- ในกรณีที่มีการฟ้องคดีอาญาในความผิดฐานกระทำความทารุณกรรมต่อร่างกายหรือจิตใจของเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ (๑), ๗๘ หากมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ปกครองหรือญาติของเด็กเป็นผู้กระทำความทารุณกรรมต่อเด็ก และโดยมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกฟ้องนั้นจะกระทำความทารุณกรรมต่อเด็กอีก พนักงานอัยการอาจยื่นคำขอเพื่อให้ศาลกำหนดมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยผู้ต้องหา ห้ามเข้าเขตกำหนด หรือห้ามเข้าใกล้ตัวเด็ก ในระยะที่ศาลกำหนดเพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นสามารถกระทำความทารุณกรรมต่อเด็กได้อีก^{๑๑}

- ในกรณีที่ผู้ปกครองหรือญาติของเด็กถูกแจ้งความดำเนินคดีในการกระทำความทารุณกรรมต่อเด็กแล้วและคดีอยู่ในชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณาของพนักงานอัยการโดยยังไม่มี การฟ้องคดีอาญา หากมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะมีการกระทำความทารุณกรรมแก่เด็กอีก พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการยื่นคำขอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้ศาลพิจารณาคำสั่งมิให้กระทำความทารุณกรรมต่อเด็กอีก หรือคำสั่งกำหนดมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยและเรียกประกันด้วยก็ได้ และหากมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน พนักงานอัยการอาจแถลงข้อเท็จจริงให้ศาลทราบและมีคำขอต่อศาลเพื่อออกคำสั่งให้ตำรวจจับกุมผู้ปกครองหรือญาติของเด็กซึ่งเป็นบุคคลที่เชื่อว่าจะกระทำความทารุณกรรมต่อเด็กมากักขังไว้ได้^{๑๒}

๓.๒ พนักงานอัยการกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

- ในชั้นการตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวน หากปรากฏข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อว่าผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะถูกกระทำซ้ำ พนักงานอัยการอาจประสานงานกับพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานสอบสวนหรือศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อร้องขอต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่รัฐมนตรีมอบหมายกำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวในระหว่างการสอบสวนตามมาตรา ๑๐ หรือพนักงานอัยการอาจทำคำร้องขอให้ศาลกำหนดมาตรการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวระหว่างสอบสวนตามมาตรา ๑๑

- เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว หากปรากฏข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อว่าในระหว่างการพิจารณาคดี ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะถูกกระทำซ้ำอีก พนักงานอัยการจะแถลงให้ศาลทราบและขอให้ศาลกำหนดมาตรการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีตามมาตรา ๑๑

- เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือศาลได้กำหนดมาตรการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวในระหว่างการสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดีตามมาตรา ๑๐ หรือมาตรา ๑๑ แล้ว

^{๑๑} พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๔๓ วรรคหนึ่ง

^{๑๒} พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๔๓ วรรคสอง วรรคสาม

พนักงานอัยการจะประสานงานกับพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อติดตามและรายงานผลการปฏิบัติตามกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ให้การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้นยังให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนโดยกำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๖๓ เช่น

- กำหนดให้พนักงานอัยการคำนึงถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ การแสวงหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลแห่งสหประชาชาติ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ยุทธศาสตร์ ต้นแบบ และมาตรการเชิงปฏิบัติในการขจัดความรุนแรงต่อเด็กในการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นต้น และเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่พนักงานอัยการพึงกระทำ การพิจารณาใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการเพื่อนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือเข้าสู่การพิจารณาของศาล ต้องเป็นไปอย่างรอบคอบ เหมาะสม เพื่อการบำบัดแก้ไข และฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินคดีดังกล่าวเหมาะสมกับพฤติกรรมแห่งคดีรวมทั้งต้องคำนึงถึงวิธีการแก้ไขที่เด็กหรือเยาวชนแต่ละรายจะพึงได้รับ^{๑๓}

- ในการใช้ดุลยพินิจสิ่งคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้ต้องหา ให้พิจารณาถึงสาเหตุแห่งการกระทำ ความผิด พฤติกรรมแห่งคดี ความร้ายแรงแห่งการทำความผิด ความเสียหายที่ผู้เสียหายและสังคมได้รับ สถานภาพทางครอบครัว การให้โอกาสกลับตนเป็นคนดี และผลประโยชน์สูงสุดที่เด็กและเยาวชนสมควรได้รับประกอบด้วย^{๑๔}

- ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เสียหาย พนักงานอัยการต้องพิจารณาและมีความเห็นเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วย หากพิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดควรได้รับการช่วยเหลือ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะครอบครัว วิธีการทางการแพทย์หรือวิธีการตามกฎหมายอื่น ให้พนักงานอัยการเสนอความเห็นเกี่ยวกับวิธีการนั้นด้วย และหากเห็นว่าเนื่องจากการใช้อำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครอง เป็นอุปสรรคต่อเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย ให้พนักงานอัยการพิจารณาเสนอความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการถอนอำนาจปกครองของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของผู้นั้น และแต่งตั้งผู้ปกครองแทนบิดา มารดา หรือผู้ปกครองนั้น^{๑๕}

^{๑๓} ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๘๖

^{๑๔} ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๘๗

^{๑๕} ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๘๘

สำนักงานอัยการสูงสุดได้ให้ความสำคัญกับการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชนและสถาบันครอบครัวจึงมีการจัดตั้งศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว ขึ้นภายในสังกัดสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว โดยมีอำนาจและหน้าที่^{๑๖} ดังนี้

- เสนอนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการของสำนักงานอัยการสูงสุดในการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว
- ประสานงานและติดตามประเมินผลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว
- รับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว งานให้คำปรึกษาแนะนำเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว รวมทั้งเป็นศูนย์กลางรับคำร้องเรียนในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
- เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว
- ศึกษา วิจัย เผยแพร่ และพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและผลประโยชน์ของเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว
- ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ สำนักงานอัยการสูงสุดยังได้จัดตั้งศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัวภาค ขึ้นในสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนภาค สำนักงานอัยการภาค ๑ - ๙ โดยให้ศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็กฯ ภาค มีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัวในเขตพื้นที่ภาค และมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและกำกับดูแลการปฏิบัติงานคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัวของสำนักงานอัยการทุกสำนักงานภายในเขตพื้นที่ภาคทั้งสำนักงานอัยการจังหวัด สำนักงานอัยการคดีศาลแขวง สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัด และสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด ทั้งยังสนับสนุนการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัวในเขตพื้นที่และเพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพจึงให้อำนาจอธิบดีอัยการภาค ๑ - ๙ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปฏิบัติตามหน้าที่ได้

นอกจากนี้ พนักงานอัยการยังมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๘ กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายและหลักนิติธรรม

^{๑๖} ประกาศคณะกรรมการอัยการ เรื่อง การแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๗ (๒๕), ข้อ ๘ (๒๕)

พนักงานอัยการจึงมีบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนี้^{๑๗}

๑. การร้องขอให้ศาลกำหนดโทษผู้กระทำความผิดเสียใหม่ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษหรือกำลังรับโทษอยู่และโทษที่กำหนดตามคำพิพากษานั้นหนักกว่าโทษที่กำหนดตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓

๒. การยื่นคำร้องต่อศาลขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิมซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลต้องรับโทษทางอาญา พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ตามพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๖, มาตรา ๗

๓. การขอให้ศาลคุ้มครองผู้ถูกคุมขังหรือซึ่งโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ ซึ่งการคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายนี้ ไม่จำกัดว่าจะเป็นการควบคุมหรือซึ่งโดยเจ้าพนักงานหรือบุคคลทั่วไป พนักงานอัยการมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อยได้พนักงานหรือบุคคลทั่วไป พนักงานอัยการมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อยได้

สำหรับกรณีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหายนั้น พนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สำหรับเหยื่อหรือผู้เสียหายที่ยากจนซึ่งมักประสบปัญหาในการฟ้องร้องคดี สำนักงานอัยการสูงสุดมีสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนทั้งในส่วนกลางและทุกจังหวัดทั่วประเทศ ในการให้คำปรึกษาพร้อมดำเนินการฟ้องร้องคดีให้ด้วย ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐด่านแรกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งพนักงานอัยการต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และเสมอภาคกับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนั้น นอกจากจะมีอำนาจหน้าที่และภารกิจหลักในการอำนวยความยุติธรรมและรักษาผลประโยชน์ของรัฐแล้ว อีกหน้าที่หนึ่งที่สำนักงานอัยการสูงสุดให้ความสำคัญ คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยได้นำหลักการว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักประชาธิปไตยมาใช้ในการกำหนดระเบียบและวางแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องตามหลักประชาธิปไตย

^{๑๗} เรวีตร จันทรประเสริฐ, รวมบทความทางวิชาการ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, หน้า ๓๕๔-๓๕๕

สรุป

หลักการสำคัญของประชาธิปไตยอยู่บนรากฐานที่สำคัญ คือ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หลักสิทธิและเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักนิติธรรม และหลักเสียงข้างมาก พนักงานอัยการมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม ทั้งในด้านการอำนวยความยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ของรัฐ ค้ำครองสิทธิเสรีภาพและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนั้นจึงต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และพยาน อย่างเสมอภาคและเป็นธรรมสอดคล้องตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมอย่างแท้จริงและธำรงไว้ซึ่งหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วย รัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย. (พิมพ์ครั้งที่ ๗), กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๗
- ดร.ฐากร ศิริยุทธ์วัฒนา, กฎหมายรัฐธรรมนูญ: หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย, กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๙.
- ดร.วิสุทธิ์ โภธิแทน, แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย, สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, กรุงเทพมหานคร ๒๕๕๐, หน้า ๔๙, ๖๙.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ. (พิมพ์ครั้งที่ ๓), กรุงเทพมหานคร, กรุงเทพมหานคร, กรุงเทพฯ, ๒๕๕๖
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, รายงานการวิจัย สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้เหมาะสม), กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๓๘ หน้า ๑๘.